

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Het bonum commune

door **Janne E. Nijman** De auteur is wetenschappelijk directeur van het T.M.C. Asser Instituut in Den Haag, en hoogleraar in Amsterdam en Genève.

De coronacrisis laat ons de beperkingen van het sociaal atomisme en de globale interdependentie aan den lijve ondervinden. Zij bevestigt de waarde van het relationeel mensbeeld en de grenzen van het liberale politieke denken. Nu we aan het begin staan van een formatie die door twee liberale partijen gedomineerd zal worden, is het aan het CDA om te putten uit een traditie met een rijkere publieke moraal.

Het liberalisme is gefundeerd op de beginselen van autonomie, negatieve vrijheid en het recht op zelfbehoud. Historicus Richard Tuck heeft overtuigend uiteengezet hoe liberalisme en (handels)imperialisme verbonden zijn. De liberale publieke moraal is van oudsher minimalistisch: mensen delen het recht op zelfbehoud en handelen vanuit hun eigen belang en vanuit een zeer beperkte (economische) rationaliteit en moraliteit. Natuurlijk, liberalen geven aan dat respect voor de vrijheid van anderen net zo goed deel uitmaakt van hun denken. Maar het recente (neo) liberale denken heeft bijgedragen aan gebrekkig onderhoud van de overheid, dominantie van marktfundamentalisme en onvoldoende politiek debat over sociale rechtvaardigheid. En, eerlijk is eerlijk: ook het CDA vertoonde nogal wat (neo)liberale trekjes.

In het liberale denken is het sociaal contract gesloten uit eigenbelang. Rivaliserende burgers onderwerpen zich aan de staat waarvan zij het geweldsmonopolie erkennen. Het is een uitweg uit een situatie van anarchie,

wantrouwen en angst voor de ander; het legitimeert staatsgezag en fundeert de rechtsstaat. Het sociaal contract gaat veelal uit van een samenleving gebaseerd op transactionele relaties. Het CDA heeft tegenover dit liberale contractdenken iets anders te bieden.

In de christendemocratische visie is het sociaal contract gebaseerd op een relationeel mensbeeld. Zij gaat uit van de positieve vrijheid van de burger en hanteert een moreel concept van burgerschap. Een sterke democratische rechtsstaat en rechtvaardige instituties zijn noodzakelijk om burgers te beschermen tegen politieke macht, maar ook om deel te hebben aan de politiek. Tegenmacht komt vanuit de samenleving van burgers die deelnemen aan een continu gesprek over wat ons bindt, en over die eeuwenoude vraag: wat is een goede samenleving? Hoe beschermen we het gemeenschappelijke goede – vrede en veiligheid, klimaat en biodiversiteit, volksgezondheid, volkshuisvesting, werkgelegenheid of naleving van mensenrechten? De christendemocratie ziet een publieke moraal die rijker is dan *quid pro quo* en die solidariteit en wederzijdse erkenning en respect bevordert.

Alleen puttend vanuit die traditie is het CDA relevant voor het hoognodige gesprek over het bonum commune en over het politiek en bestuurlijk handelen dat daarbij past.